

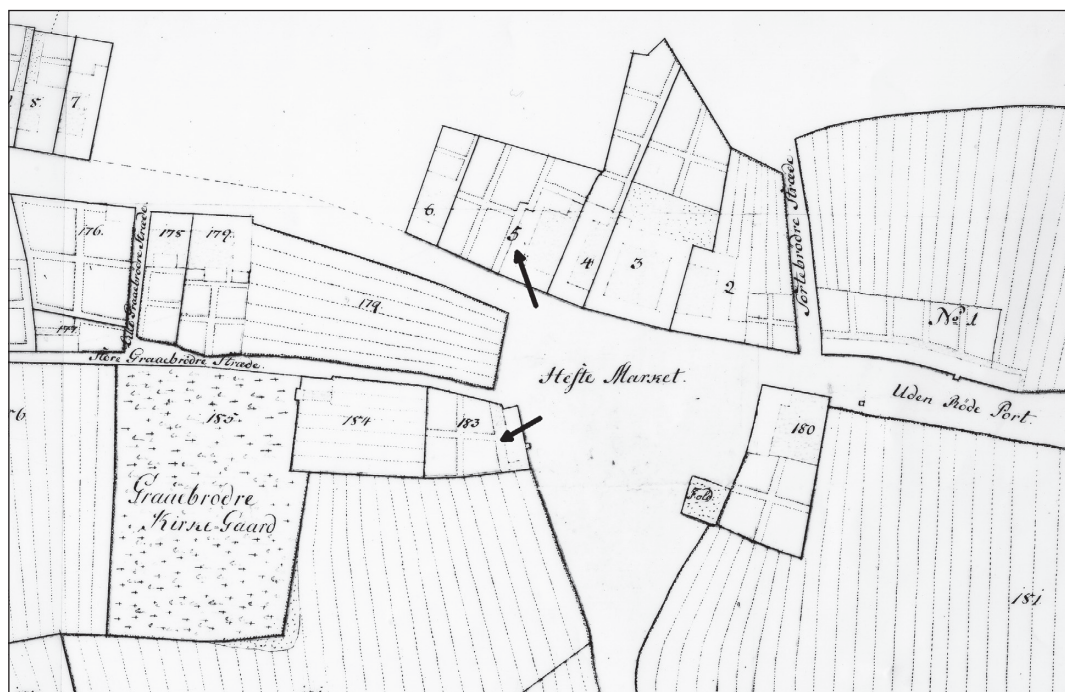
Den kvindelige grovsmed

Maren Smeds (1737-1817)

I 1790'erne boede der en kone i Roskilde, der blev kaldt for Maren Smeds efter sin afdøde ægtemands erhverv, som det var skik og brug i håndværkerkredse siden middelalderen. Hun var på dette tidspunkt enke, men en holden kone, der ejede en stor gård i byen. Desuden havde hun overtaget ægtemandens virksomhed efter hans død og ernærede sig som smedemester. En kvindelig storkøbmand er måske til at forstå, for jo højere sociale lag man tilhørte, desto mere kunne lade sig gøre uden myndighedernes indblanding. En kvindelig grovsmedemester får nok mange til at studse. Men det var ikke kun i de højeste sociale lag, at enker kunne føre deres mands virksomhed videre. Alle enker var myndige, og det betød, at også håndværkerenker som Maren kunne føre en virksomhed videre efter ægtemandens død.

Roskilde Smedelavs såkaldte velkomst, en drikkepokal med oldermandsskilte. Tegnet af Randall 1883. Illustration i Camillo Nyrops bog om smedelavet.

På det gamle kort fra 1790/91 kan vi se, hvordan Hestetorvet så ud på Maren Smeds tid, et stort trekantet torv, der var åbent ud imod Algade og omgivet af ubebyggede vænger imod vest og øst. På torvet blev der holdt kvæg- og hestemarkeder siden middelalderen, deraf navnet. Maren boede først i nr. 5, siden i nr. 183. Udsnit af Ehlers kort. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Marens familie

Maren var født i 1737. Hun står opført i Roskilde Domsogns dåbsbog den 24. juni 1737. Desværre var man endnu ikke begyndt at opføre fødselsdatoen, for det var dåbsdatoen, der betød noget. Fødselsdatoen var underordnet set fra kirkens synsvinkel. Marens forældre var Søren Pedersen Møller og hustru, Salome Knudsdatter. Da datteren var ægtefødt, altså i ægteskab, kom hun til at hedde Sørensdatter til efternavn efter sin far, da det var normalt at anvende patronymer, eventuelt efterfulgt af et slægtsnavn. Det er lidt svært at vurdere, om hendes far hed Møller eller var møller. Det sidst opførte dåbsvidne i kirkebogen var Johan Jensen Møllers kone, men også i dette tilfælde kan der både være tale om et navn og en stillingsbetegnelse. Men har man fulgt den almindelige navneskik i begyndelsen af 1700-tallet, var hendes far højst sandsynligt møller. Marens gudmor hed Malene Klein Smeds, og her er man ikke i tvivl om, at hun var enke efter en klejnsmed. De øvrige faddere og dåbsvidner - 10 i alt - kom alle fra håndværkerkredse. Så Marens forældre må have tilhørt håndværkerstanden.

Fadderne var forpligtede til at tage sig af det lille barns kristelige opdragelse. Når man brugte så mange faddere, hang det blandt andet sammen med den store dødelighed i samfundet. Det var vigtigt, at der var nogen tilbage til at tage sig af barnet, hvis det pludselig stod alene. De fleste faddere var fra omgangskredsen, men kunne man formå en person fra et højere socialt lag til at stille op som fadder, var det rigtig godt. Det kunne altid gavne barnet senere i livet.

Maren forblev således i samme sociale lag som sine forældre, da hun blev gift med grovsmed Jens Rasmussen den 4. juni 1764. Vielsen fandt sted i Roskilde Domkirke og forrettedes af domprovst Schultz. Jens var på det tidspunkt blevet mester. Over for pigens forældre var dette det bedste bevis på, at han var i stand til at forsørge en familie. Kunne han ikke det, kunne familien i værste fald ende på fattiggården.

Jens og Maren fik deres førstefødte, en pige, i 1766. Hun blev døbt den 1. juni, to år efter forældrenes vielse, og fik navnet Anna Sophia. Maren blev hurtigt gravid igen, og den 13. december året efter fik de en søn døbt. Han kom til at hedde Rasmus efter sin farfar. Det var normal navneskik at opkalde sine børn efter nære slægtninge. Den 26. maj 1769 bar de Karen til dåben. Den 3. maj 1771 blev Maren døbt, opkaldt efter sin mor. Den 17. januar 1773 var turen kommet til en ny lille Rasmus, der efter skik og brug skulle erstatte

den første Rasmus, der var død i mellemtiden. Næste barn var igen en pige, døbt den 30. december 1774. På dette tidspunkt var præsten begyndt at indføre barnets fødselsdato. Vi kan derfor se, at hun var født den 21. december samme år, så man skred hurtigt til at få de små børn døbt, for det var en farlig verden, de blev født ind i med en massiv børnedødelighed. Skulle man sikre det lille barns evige liv hos Herren, skulle det være døbt. I modsat fald var det at regne for en hedning, der var dømt til evig fortabelse. Vi kan se af andre kilder fra perioden, at det var en stor trøst for mødrene, at de følte sig overbevist om, at deres små børn kom i himlen, når de døde som spæde. Pigen fik navnet Salome efter sin mor. Hun blev båret af Christen Windelboes hustru, Dorthe Magdalena. Efter at have født 6 børn på 8 år holdt Maren en pause i sine børnefødsler på 4 år, inden hun fødte sit sidste barn, en søn, den 14. juli 1778. Ved dåben 5 dage senere fik han navnet Søren efter sin morfar og Jensen til efternavn efter sin far. Vi kan se i nogle af kirkebogsindførslerne, at Marens mand bar slægtsnavnet Grønlund, men hans børn fik ikke dette efternavn.

Husstanden i smedegården

Af folketællingen fra 1787, den ældste der er gennemført i Danmark, fremgår det, at familien boede på Hestemarkedet, siden kaldt for Hestetorvet. Tællingen fandt altid sted først på året. På dette tidspunkt var Jens 59 år (det løbende års alder iberegnet), hans kone 50 år, datteren Salome 12 år og

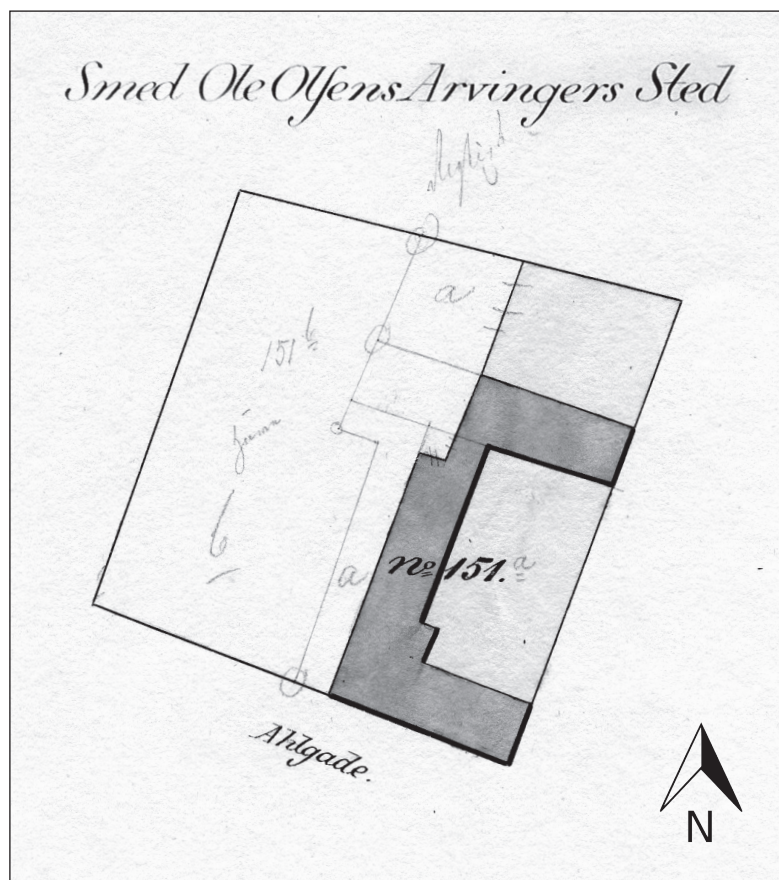
*Malermester
Gottschalks tegning af
Algade med Hestetorvet
overfor fra 1840.
Marens gård, nu ejet af
eftermandens enke, er den
lave længe med køreport i
midten, der ligger som nr. tre
fra venstre efter Roskilde
adelige Jomfruklosters lange
mur. Postkort i Roskilde
lokalhistoriske Arkiv.*

sønnen Søren 8 år. Der er ikke nævnt andre børn. De ældste børn kan være flyttet hjemmefra, men flere må være døde ligesom den første Rasmus. Husfaderen Jens er ganske rigtigt anført som grovsmed. Med til husstanden hørte fire tjenestefolk: en smedesvend ved navn Ole Olsen på 29 år, en næsten udlært smedesvend Peder Jensen på 22 år samt to smedelærlinge, Jens Haagensen på 19 år og Joen Hansen på 17 år. Det var normalt, at svende og lærlinge fik kost og logi hos deres mester. Maren havde således 8 personer inklusiv familien på kost hver dag og ingen tjenestepige til hjælp. Hertil kom vask og rengøring. Det har været hårdt at være alene om husmoderpligterne på en tid, hvor alt skulle laves fra grunden i husholdningen.

Selve indretningen af grovsmedens gård kan vi danne os et indtryk af ved at studere Ehlers grundtakst med tilhørende kort fra 1790/91, hvor alle matrikler er indtegnet. Her finder vi Maren Smeds som ejer af en grund på den nordlige side af Hestetorvet. I dag ville adressen være Algade 41-43. Grunden blev hos Ehlers betegnet som nr. 5.

I Roskilde lokallhistoriske Arkiv findes en stor samling såkaldte udstykningskort fra byen i begyndelsen af 1840'erne med farvelagte grundtegninger af alle grundejeres gårde og huse med tilhørende parceller af byjorden, en stor tegning for hver ejer. Her finder vi også en grundtegning af Marens gård, som den stadig så ud efter hendes eftermands enkes overtagelse af gården. Dog er der nu tilføjet nogle streger, der tyder på opførelse af et nyt hus ud imod Algade på den tomme del af grunden.

Den var opdelt i to halvdele, den vestre ubebyggede del og den østre bebyggede del. På den bebyggede del af grunden lå der et hus ud imod gaden på 290 kvadratalen (65 7/8 alen i længden). Vest herfor lå der et sidehus på 460 kvadratalen (73 alen langt), og på nordsiden af gårdspladsen en gammel længe på 734 kvadratalen (72 alen langt). Forhuset har uden tvivl været beregnet til beboelse. Om smedeværkstedet har ligget i sidelængen eller baghuset er ikke til at sige. Grundens vestre side betegnedes som have og byggeplads. Her var arealet opgivet til 3170 kvadratalen. Grundens samlede areal var således på 4654 kvadratalen, en pæn stor grund efter datidens målestok. Både grundene øst og vest for grovsmedefamiliens brede grund var lange smalle stykker. Nord for grunden strakte der sig et stort ubebygget vænge.

1 alen = 62,81 cm.

1 alen² = ca. 0,4 m².

Grovsmeden som læremester

Siden 1300-tallet havde der været lavstvang i Danmark. Det vil sige, at en håndværker ikke kunne udøve sit erhverv uden at være medlem af et lav. Derfor var mester Jens medlem af Roskilde Smedelav. Hans lærlinge skulle ligeledes indskrives i lavet, og efter udstået læretid skulle lavet godkende, at de kunne blive svende. Til gengæld for denne monopolstilling garanterede lavet, at dets medlemmer udførte kvalitetsarbejde til rimelige priser. Nu var håndværkere ikke mere pålidelige dengang, end de er i dag. Så der måtte kontrol til. Det stod byens borgmestre og rådmænd for. De skulle godkende lavenes vedtægter, de såkaldte skråer, godkende valg af oldermænd, fastsætte maksimalpriser og kontrollere svendeprøverne.

Mester Jens havde altid to lærlinge samtidig. Derfor var han en af de mestre, der ofte blev omtalt i Roskilde Smedelavs indskrivningsprotokol. Således mødte mester Jens - for øvrigt for sidste gang - den 5. februar 1787 "for aaben Lade", som det hed, når der var møde i lavet, og lavsladen stod åben, så man havde adgang til lavets arkiv, herunder lavets vedtægter nedfældet i den såkaldte lavsskrå. Denne gang havde grovsmedemesteren hele tre ærinder. For det første skulle han indskrive en ny læredreng i lavet, førnævnte Joen Hansen. Det blev ved samme lejlighed bekræftet, at der var indgået en lærekontrakt skrevet på "stemplet Papiir", så det var juridisk gyldigt. Læretiden strakte sig fra den 24. juni 1786 til samme dato 1790, så han var allerede i fuld gang på dette tidspunkt. For det andet skulle smedemesteren indskrive læredrengen Jens Haagensen, der ligeledes var begyndt

Om Drennge.

24. Skall det verre enhuer Mester vdj dette Laugh friit forre adt thage Drennge vdj Lehre, och ingenn Entenn inden eller vdenm Lauget Skall dennom therpaa nogenn forhindrinng eller Besueringh giørre vdj nogenn maade.

25. Dreng, Som aff Mesterne schulle føedes och vnderholldes, schulle paa Groffsmede hanr.dtverch thienne for Lehre thue aar, hoes en Kleinsmedt, Kniffsmedt eller Kiedellsmedt threj aar, hoes en Sporemagere, Bøszemagere, Seygermager och Suerdtfigere vdj iij eller iij aar, Eftersom the haffuer forstanndt, ere stoere och sterche till.

26. Ingen Drengh schall medtdeelis Lerrebreff, førerndt hanndt haffuer vdthiennt, och for Oldermændenn och hoessidernne loughigenn Beuiszis, adt hanndt bær det adt haffue, Ey heller sit Lerrebreff benegtes eller forholldes, Naar hanndt haffuer vdthiennt sin thiidt och er goedt for Suenndt.

27. Icke heller schall nogen Mester maa sin Lehredrenng fra sig foruisze, Naar hanndt en thiidt langh thiennt haffuer, vdenm hanns Lehreaar erre forløbenn och fanger sit Lerrebreff, Medt mindre det scheer medt Øffrighedtz kiendellsze.

28. Ingen Mester maae forsømme sin Drenng vdj hanns Lerreaar medt vnderuiszningh paa handtverchet och iche heller bruge hannom till andenn Bestillingh, endt huis samme handtverchs Arbiedt till Drengens forbedrinng vedtkommer, Befindis nogenn Mester her emodt adt giørre, hanndt stannde therforre till rette.

29. Huilchen Drengh eller Suennt sig modtuilligen och vtillbørligenn anstillter och sin Mester, førerndt the bliffuer luogligenn adtschilde, Forløber, hanndt maae paagriibes och effter hiøgbemellte Kong. Maietz. Naadigste vdtganngenn Mandatt*), straffes som det sikh bær.

30. Kommer thuist och vennighedt emellom Mesternne, Suenne och drennghe, tha maae the iche therforre strax adt schillies, Men neste Mandagh dereffter Sagenn for Oldermændenn och hoessidernne adt Indtsteffne och ther lade thennom Niøghe medt huis billigenn bliffuer affszagt, Formener sig och nogen ther adt verre scheedt vret, maae hanndt sig for Øffrighedt Beklaghe.

Udsnit af smedelavets skrå fra 1623 med regler for mestrenes oplæring af smedelærlinge. Disse regler gjaldt stadig på Maren Smeds tid.

tidligere. For det tredje skulle mester Jens afmelde læredren-
gen Peder Jensen efter udstået læretid og løse ham fra lære-
kontrakten. Jens Rasmussen kunne bekræfte, at Peder i en-
hver henseende havde overholdt sin lærekontrakt. Desuden
fremgik det af indskrivningsprotokollen, at samtlige mestre
havde erkendt Peder som "en virkelig Grovsmed Svend".
Efter bestået svendep prøve forventedes det, at svenden gik
på valsen – måske i udlandet, specielt Tyskland - i et års tid
eller mere for at få erfaringer, inden han vendte hjem igen for
at slå sig ned som selvstændig mester med eget værksted og
gifte sig, som oftest med en pige fra samme stand eller, hvis
det ikke kunne lade sig gøre, at blive ansat som svend hos en
selvstændig mester.

Maren bliver smedemester

Jens Rasmussen nåede ikke at færdiguddanne Joen og Jens,
idet han blev båret til graven den 2. februar 1789. Af dom-
kirkens begravelsesbog fremgår det, at han blev begravet på
den sydlige side af Domkirkegården. Det var en tand min-
dre fint end at blive begravet inde i domkirken, men absolut
finere end at blive begravet på Gråbrødre Kirkegård. Jens
Rasmussen og hans familie hørte således til i den øvre ende
af håndværkerstanden i byen. Selve gravstedet på Domkir-
kegården kostede 1 rigsdaler og 4 mark. Samtidig skulle der

*Roskilde Smedelav
eksisterer stadig i form
af en mesterforening.
Her ses 4 lavsbrødre
fra lavet med lade og
velkomst ovenpå ud for
Roskilde Museum i Sct.
Ols Gade. Fotograferet i
anledning af lavets 500
års jubilæum i 1936.
Foto i Roskilde lokalhi-
storiske Arkiv.*

betales 5 mark til skolen. Med skolen mentes Roskilde Katedralskole, der lå lige vest for domkirken ud imod Skolegade. Det anførtes endvidere, at mester Jens blev 60 år gammel. Det lyder jo ikke af så meget, men man skal huske, at gennemsnitsalderen var meget lavere i 1700-tallet end i vore dage.

Som en følge af ægtemandens død blev Maren myndig. Derfor indtrådte hun på lige vilkår med sine mandlige kolleger i lavet. Nu var det hende, der optrådte i indskrivningsprotokollen med et par års mellemrum. Hun blev omtalt skiftevis som Jens Rasmussens enke og Jens Rasmussens Grovsmeds enke og tillige som mester i lavsprotokollen. Første gang hun mødte "for aaben Lade" var den 17. april 1790. Ved den lejlighed blev Joen Hansen udskrevet af lavet efter behørig svendeprøve og kunne nu "sit Lærebrev bekomme naar forlanges", som der står i protokollen. Den 19. januar 1791 mødte Maren igen op i lavet, nemlig for at melde Jens Haagensen ud som lærling efter fire års læretid. Også han kunne nu få sit svendebrev efter godkendelse af svendeprøven. I det hele taget blev alle Marens grovsmedelærlinge udlært med samme gode skudsmål, som de foregående. I 1791 antog smedemadammen to nye lærlinge. Sådan fortsatte hun med at ansætte nye læredrenge, så snart de gamle var blevet udlært som svende, således at hun hele tiden havde to læredrenge, lige som hendes mand havde praktiseret. Til at drive værkstedet og oplære lærlingene havde enkemadammen fortsat en svend ansat.

Den 24. juni 1796 mødte Maren op i lavet for at afmelde en nyuddannet smedesvend og indskrive to nye lærlinge. Den ene læredreng, Nils Jensen, var fra Roskilde og skulle gennemføre uddannelsen på de normale fire år. Den anden læredreng var fra Rønne på Bornholm og indgik en lærekontrakt med smedemadammen på kun to år. Selv om det normale var en lærekontrakt på fire år, forekommer både treårige og toårige kontrakter af og til i protokollen. Men den to-årige kontrakt var usædvanlig kort, så det kunne tyde på, at Maren havde en plan. Hun var efterhånden ved at runde de 60 år, så det ville ikke være unaturligt, hvis hun overvejede at trække sig tilbage som smedemester, og det var lige, hvad hun gjorde. Hun optrådte ikke mere for åben lade i Roskilde smedelav. Den 22 oktober 1796 optræder en ny smedemester i indskrivningsprotokollen, nemlig grovsmedemester Ole Olsen, og går vi frem til år 1800 i protokollen, er det samme mester Olsen, der afmelder Marens sidst an-

tagne lærling, den nævnte Nils Jensen. Så Maren har altså afhændet sit smedeværksted i 1796 for at hellige sig sit otium. Hun valgte at sælge sin gård med beboelse, værksted, byggegrund og have til den smedesvend, der havde været i familiens brød ifølge folketællingen fra 1787. Det var en mand, som hun kendte særdeles godt, og som hun kunne have tillid til ville være i stand til at føre virksomheden videre. Så snart Ole havde opnået borgerskab i byen og fået foden under eget bord i smedegården, giftede han sig med Karen Jensdatter, så han havde en kone til at tage sig af husholdningen og føde hans fremtidige børn.

Marens otium

I folketællingen fra begyndelsen af 1801 får vi bekræftet, at Maren Sørensdatter Smeds ikke længere drev smedevirksomhed. Hun var nu en gammel kone midt i 60'erne, der levede af sine midler. Hun havde købt et hus på det nordvestre hjørne af Hestetorvet og Store Graabrødre Stræde, så hun forblev i sit gamle kvarter. Adressen er i dag Hestetorvet 6, men det gamle hus er revet ned og erstattet af et højere hus omkring 1935. Af tællingen fremgår det, at hun havde lejet et værelse ud til en logerende, Aage Jensen, der var læredreng hos murermester Muurbek. Til huset hørte endvidere en sidelænge, der gav Maren mulighed for at få en større lejeindtægt. Hvem var det så, der var flyttet ind? Af 1801-tællingen fremgår, at hun boede i samme ejendom som

Fotografi fra begyndelsen af 1900-tallet, der viser Marens lave hus på hjørnet af Store Graabrødre Stræde og Hestetorvet. Det blev siden værtshus. Huset blev i 1935 erstattet af en højere byejeendom. Nu var grundpriserne blevet for høje til at bygge i en enkelt etage. Foto i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Kommandanten for Husarregimentet i Roskilde havde sin gård i Skomagergade 33. Det var dengang forsynet med et skilderhus. Som officer må Tiede jævnligt have haft sin gang her. Ejendommen huser i dag kunstnersammenlutningen "Jepe". Hude-foto. Ca. 1905. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

sin nærmeste familie, datteren Salome og hendes familie. Salome Jensdatter blev i flæng også kaldt for Salme eller Salomine, for dengang tog man det ikke så nøje med stavemåden. Salome var nu 26 år gammel. Hun havde fundet en flot underofficer – uniformen pyntede jo altid – at gifte sig med. Han hed Johan Tiede og var 31 år gammel. Han var korporal ved Husarregimentet i Roskilde. Ægteparret havde to små børn, Friderine på 3 år og Jacob Rasmus på 2 år. Så Maren kunne altid få tiden til at gå ved at tage sig af sine børnebørn, hvis datteren og hendes tjenestepige, Anne Catrine på 15 år, var optaget af andre gøremål. Men ellers nød smedeenten sit otium.

Marens datter var således blevet officershustru. Dog rangerede hendes mand som korporal nederst i officershierakiet, så man kan ikke sige, at hun havde giftet sig over sin stand. Det omtalte husarregiment – også kaldt for de blå husarer efter deres uniformstrøjer - var garnisoneret i Roskilde fra 1778 til 1842. Byen havde ikke nogen kaserne. Derfor købte bystyret en stor gård til kommandanten på hjørnet af Skomagergade og Ringstedgade. Det er i dag en af de få ejendomme fra perioden, der er bevaret op til vor tid. Resten af officererne, de menige husarer og deres mange heste måtte indkvarteres

privat. Det gav anledning til rivninger, især mellem officerer og kvarterværter. Mange var utilfredse med de kvarterer de blev budt, specielt hvis de havde kone og børn, og borgerne var sure over at afgive værelser og staldrum. De fik godt nok betaling for deres ulejlighed. Den blev udredt af en særlig indkvarteringsskat i byen, så alle tog sin del af byrden. Men dels var beløbet ringe, og dels var officererne ofte stolte og ubehøvlede. Alle disse besværligheder med privat indkvartering i et usselt lille værelse undgik Tiede ved at gifte sig med en pige i byen med en velsitueret mor, der tilmed havde en ejendom, hvor de kunne bo. Giftermålet var også en fordel for Maren, der ved at fylde forhus og sidelænge med logerende og familie undgik indkvartering.

Maren var en stærk kvinde, der forstod at indrette sig praktisk, også på sine gamle dage med datteren og hendes familie lige ved hånden. Det fremgår af kirkebogen, at hun blev boende ved Hestemarkedet resten af sin tid som husejer og ikke som fattig aftægtskone, hvilket ellers var mange enkers lod. Maren blev ældre end normalt i begyndelsen af 1800-tallet. Hun døde i sit 81. år den 17. marts 1817 efter næsten 30 år som enke. Hun blev begravet en uge efter, den 24. marts, og blev stedt til hvile ved sin mands side på den fine domkirkegård. Som dødsårsag har præsten anført "Alderdom".

Maren havde udsigt til Hestetorvets østre side. Her lå sidst i 1800-tallet Fog & Lassens Vognfabrik. Efter en brand ca. 1900 blev huset erstattet af den store ejendom Hestetorvet 5-7. Fotograferet kort før branden af Roskildes berømte fotograf, Kristian Hude, bror til Anna Hude. Foto i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Kilder og litteratur:

Hovedkilderne til Maren Smeds historie er kirkebøger (kronologisk ført), folketællinger, brandtaksationer og Roskilde Smedelavs arkiv (protokollerne kronologisk ført). Smedegården er beskrevet efter Ehlers grundtakst.

Ehlers, Carsten.: Grundtaxt over Roeskilde Kiøbstad med tilhørende kort. 1790-91. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv. Original i Statens Arkiver.

Folketælling for Roeskilde Kiøbstad 1787. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv samt Arkivalier online. Original i Statens Arkiver.

Folketælling for Roeskilde Kiøbstad 1801. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv samt Arkivalier online. Original i Statens Arkiver.

Roskilde Domsogns kirkebøger 1708-1826. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv samt Arkivalier online. Originaler i Statens Arkiver.

Roskilde Købstad. Brandtaxation 1801. Kopi i Roskilde lokalhistoriske Arkiv samt Arkivalier online. Original i Statens Arkiver.

Roskilde Smedelavs arkiv 1491-1906: Lavsskrå 1623. Læredrenge-nes kontrakter 1683-1725. Mestrenes indskrivningsprotokol 1735-1873. Svende der forbryder sig 1666-1749. Svendenes lavsartikler 1662. Diverse sager 1666-1872. Kopi af enkelte dele i Roskilde lokalhistoriske Arkiv. Originaler i Statens Arkiver.

Fang, Arthur: Roskilde Smedelav. 1436-1936. Roskilde 1936.

Fang, Fanny: Hestetorvet. Jul i Roskilde 1952, s. 13-15.

Nyrop, Camillus: Fra Roskilde Smedelavs Lade. Nogle Meddelelser. 1886.

Skjold Petersen, Carsten: Husarer i Roskilde. Roskilde Museums Forlag 2003.

Tønnesen, Eva: De indvandrede håndværkere og deres betydning for Roskilde gennem 1000 år. Historisk Samfunds Årbog 2005, s. 125-160.